

Davamlı inkişafın fəlsəfi problemləri

Bu yaxınlarda AMEA Fəlsəfə İnstitutunda davamlı inkişafın fəlsəfi araşdırılmasına həsr edilmiş yeni kollektiv monoqrafiya işiç üzü görüb. Kollektiv monoqrafiya 3-14 iyun 1992-ci ildə Braziliyanın Rio-de-Janeyro şəhərində keçirilən "Ətraf mühit və inkişaf" Beynəlxalq Sammitdə (RIO-92) qəbul olunan "Davamlı İnkişaf Konsepsiyası" ilə əlaqədar ölkəmizdə və dünyada bu konsepsiyanın sosial-fəlsəfi, iqtisadi və ekoloji problemlərinin araşdırılmasına həsr edilmiş.

Qeyd etmək lazımdır ki, bu konsepsiyanın əsas mahiyyəti və məzmununda planetin təbii ehtiyatlarından səmərəli və qənaətlə istifadə, ətraf mühitin qorunub saxlanması, indiki və gələcək nəsillərin həyat keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması yolu ilə insanların tələbatının düşünülmüş şəkildə ödənilməsi, dünyada sülhün qorunub saxlanması və bütün cəmiyyətlərin sosial-iqtisadi və ekoloji inkişafı nəzərdə tutulur.

Vurğulanmalıdır ki, Davamlı İnkişaf Konsepsiyasının ölkəmizdə həyata keçirilməsi və dövlətin əsas strategiyası kimi qəbul edilərək sosial, iqtisadi, ekoloji və ictimai həyatın digər sahələrində tətbiq edilməsinə təşəbbüskən Ulu Öndər Heydər Əliyev olub. Ulu Öndərin birbaşa rəhbərliyi ilə ölkəmizdə 2001-ci ildə "Yoxsulluğun azaldılması və iqtisadi inkişaf üzrə Dövlət Programı", "Azərbaycanda Davamlı İnkişaf Üzrə Milli Hesabat", "Azərbaycanda Davamlı İnsan İnkişaf

Strategiyası" sənədləri hazırlanıb. 2003-cü ildən etibarən Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi və ardicil sayıları nəticəsində ölkə həyatının bütün sahələrində olduğu kimi sosial-iqtisadi və ekoloji sahədə davamlı inkişafa bağlı mühüm və geniş miqyaslı tədbirlər həyata keçirilib. Nəticədə, ölkəmizdə yoxsulluğun əhəmiyyəti dərəcədə azaldılması, regionların davamlı sosial-iqtisadi inkişafının təmin edilməsi, paytaxtda və bölgələrdə yeni iş yerlərinin yaradılması, əhalinin rifahının yaxşılaşdırılması, mənzil tikintisinin, sosial təminatın və xidmətlər şəbəkəsinin genişləndirilməsi və optimallaşdırılması üçün məqsədyönlü kompleks tədbirlər həyata keçirilib, bəliksiz davamlı inkişafın bərqərar olmasına nail olunub.

AMEA Fəlsəfə İnstitutunun Davamlı İnkişafın fəlsəfi şöbəsində hazırlanmış bu kitabda maraqlı doğuran əsas cəhətlərdən biri davamlı inkişafın fəlsəfi aspektlərinin ilk dəfə

olaraq araşdırılmasıdır. Monoqrafiyada bu aktual mövzu ilə əlaqədar respublikamızın tədqiqatçıları ilə yanaşı xarici ölkə alimlərinin məqalələrinin yer alması da təqdirəlayiqdir.

Strukturuna görə 5 fəsildən ibarət olan bu kitabda 17 Azərbaycan tədqiqatçısından başqa, Rusiya Federasiyasından 3, Monqolustandan 3, Özbəkistandan 1 məqalə daxil edilmişdir.

Kitabın "Davamlı İnkişafın Sosial-Fəlsəfi Mahiyyəti" adlı I fəslində Davamlı İnkişafın fəlsəfi şöbəsinin müdiri, fəlsəfi elmlər doktoru, professor Sakit Hüseynov ölkəmizdə ilk dəfə olaraq davamlı inkişafın fəlsəfi cəhətlərini şərh etməyə çalışıb, Azərbaycan Texniki Universitetinin professoru Əyyub Karimov davamlı insan inkişafında milli təhsilin rolunu təhlil edib, AMEA Fəlsəfə İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, f.ü.f.d. Şölat Zeynalov Davamlı İnkişafı fəlsəfi problem kimi araşdırmağa çalışıb.

Monoqrafiyanın II fəslində əsasən xarici ölkə alimlərinin davamlı inkişaf və təhsil problemləri ilə bağlı məqalələri yer alıb. Bu fəslidə Rusiya Fəlsəfi İnstitutunda çalışan soyaşğarlarımızdan, tanınmış filosof, professor Nizami Məmmədov və f.ü.f.d. Ariz Gözəlov, f.e.d. professor Oleq Baksanskiy, Özbəkistan Milli Universitetinin professoru, f.e.d. Niqınaxon Şərmuxamedova, Monqolustan Respublikası Dövlət Təhsil Universitetinin Təhsil şöbəsinin rəhbəri, fəlsəfə doktoru

Gombo Bayarmaa, professor Ç.Tsoqsolman və Monqolustan Elmlər Akademiyasının akademiki B.Jadam-banın çap olunan məqalələri də öz aktuallığına görə maraqlıdır.

Kitabın III fəslində davamlı inkişaf və ekoloji problemlərinin araşdırılmasına həsr edilmiş. Bu fəslidə tanınmış ekolog, AMEA-nın müxbir üzvü İslam Mustafayev və texnika üzrə fəlsəfə doktoru Hökmən Mahmudov, Azərbaycan Milli Aviasiya Akademiyasının dosenti, s.ü.f.d. Rəna Ərəbxanova, AMEA Fəlsəfə İnstitutu Davamlı İnkişafın fəlsəfi şöbəsinin əməkdaşları f.ü.f.d. Mesud Şükürov, f.ü.f.d. Gündüz Süleymanov və elmi işçi Hafiz İmanovun məqalələri var.

Kitabın IV fəslində davamlı inkişafın iqtisadi problemlərinin araşdırılmasına həsr edilmiş. Məqalələrin müəllifləri: Naxçıvan Dövlət Universitetinin professoru, f.e.d. Məmməd Rzayev, həmin universitetin fəlsəfə kafedrasının müdiri, f.ü.f.d. Abbas Əhmədov, Azərbaycan Universitetinin dosenti, iqt.ü.f.d. Aqil Əsədovdur.

Davamlı insan inkişafı problemləri ilə bağlı məqalələr isə kitabın sonuncu fəslinə daxil edilmiş. Bu fəsil müxtəlif istiqamətləri, əsasən insanı əhatə edən və inkişafın müxtəlif aspektləri ilə bağlı olan sosial sahələri, eyni zamanda insan inkişafının müxtəlif məsələlərinə dair mövzulara əhatə edir. Bu fəslidəki məqalələrin müəllifləri sırasında hüquq elmləri doktoru, professor İlham Rəhimov, ta-

nınmış gəndərşünas alim, f.e.d., professor Rəna Mirzəzadə, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru Elvin Təlinski, elmi işçilər Həsənəğa Məmmədli və Yasəmən Qaraqoyunçuyeva var.

Məqalələrdə qeyd olunur ki, elmi-fəlsəfi ədəbiyyatda "davamlı inkişaf" anlayışı terminoloji olaraq yeni olduğundan onun fəlsəfi bərdə demək olar ki, müasir nəzəri fikirdə bilavasitə sırf fəlsəfi kontekstdən əhatəli yanaşmalarla nisbətən əzdir. Lakin keçən əsrin son rübündən etibarən bu mövzu filosofların da tədqiqat dairəsinə daxil olub ki, bu da davamlı inkişafın istiqamətləri və hədəflərinin birbaşa insan inkişafı ilə bağlı olmasından, hazırki qloballaşma şəraitində insan-təbii münasibətlərinin daha da aktuallaşdırılmasına qaynaqlandır.

Kollektiv monoqrafiyanın əsas rəyçiləri professorlar İzzət Rüstamov, Əlikram Tağıyev, Azər Mustafayev, ön sözün müəllifi AMEA Fəlsəfə İnstitutunun direktoru f.e.d., professor İlham Məmmədovdur.

Qeyd etmək ki, tədqiqat olunan kitab filosoflar və iqtisadçılar, eyni zamanda ali məktəb müəllimləri, doktorantlar, idarəetmə sistemində çalışan müxtəlif peşə sahibləri üçün nəzərdə tutulub.

Eynulla MƏDƏTLİ,
AMEA Fəlsəfə İnstitutunun
elmi işlər üzrə
direktor müavini,
tarix elmləri doktoru